

**АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ДНЗ
ЯК ЗАСІБ ТА РЕЗУЛЬТАТ
КУЛЬТУРОВІДПОВІДНОГО УПРАВЛІННЯ**

Анотація

У статті визначається актуальність формування управлінської культури керівників освіти дошкільнят у контексті європейських вимог до якості вищої освіти. Досліджується стан проблеми адміністративно-господарської роботи в теорії та практиці дошкільньої освіти з метою визначення змісту й особливостей формування досвіду, який обумовлює можливість здійснення керівниками організаційної функції управління у контексті культури.

Аннотация

В статье определяется актуальность формирования управленческой культуры руководителей образования в контексте европейских требований к качеству высшего образования. Исследуется состояние проблемы административно-хозяйственной работы в теории и практике дошкольного образования с целью определения содержания и особенностей формирования опыта, позволяющего возможность исполнения руководителями организационной функции управления в контексте культуры.

Annotation

In the article the actuality of training of the education leaders' administrative culture in the context of the European requirements to higher education quality is determined. The state of problem of administrative work in theory and practice of preschool education with the purpose of determination of maintenance and specialities of experience forming that stipulates the possibility of realization of the management organization function in the culture context by leaders is analyzed.

Постановка проблеми. У концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір [2] одним із основних завдань розвитку освіти визначається

наступне: приведення змісту фундаментальної, психолого-педагогічної, методичної, інформаційно-технологічної та соціально-гуманітарної підготовки педагогів до вимог суспільства та змін, що відбуваються у соціально-економічній, духовній та гуманітарній сферах дошкільних та загальноосвітніх закладів.

Тож основним змістом діяльності вищого навчального закладу на сучасному етапі (В. Грубінко, В. Кравець) [4] є формування інноваційного освітньо-виховного середовища, яке передбачає: зміну організації та змісту освіти з метою інтеграції у світовий освітній простір; комплексне вдосконалення професійної майстерності педагогів через опанування інноваційних і дослідно-експериментальних видів діяльності.

В Україні останнього часу усвідомлюється недостатність управлінської підготовки фахівців, які одержують освіту з конкретних спеціальностей, зокрема педагогічних. Виключно актуальною є проблема поглибленої підготовки керівників сучасного рівня у сфері дошкільної освіти, формування їх управлінської діяльності у контексті культури.

Тож **метою нашого дослідження** є розробка методологічних, теоретико-методичних засад формування управлінської культури і дослідження процесу її становлення у керівників дошкільної освіти.

У процесі реалізації організаційної функції управління в контексті культури передбачається (Р. Чумічова) [6] створення матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних та соціально-педагогічних умов, що обумовлюють розвиток системи дошкільної освіти.

А. Бондаренко, Л. Поздняк, В.І. Шкатулла [1], досліджуючи зміст та особливості адміністративно-господарської роботи завідувача дошкільного закладу, її складовими визначають такі: планово-фінансова діяльність; створення й удосконалення матеріальної бази дитячого садка; організація харчування дітей; проведення літніх оздоровчих заходів; підготовка дошкільного закладу до нового навчального року та зимового періоду.

Аналіз змісту складових адміністративно-господарської діяльності свідчить про її спрямованість на створення вищезазначених умов. Тож у процесі адміністративно-господарчої роботи вирішується одне з виключно важливих завдань організаційно-управлінської діяльності - створення певних умов, засобів освітнього процесу, предметного

та ігрового середовища.

Отже, **мета статті** полягає у вивченні одного з актуальних аспектів досліджування - стану проблеми адміністративно-господарської роботи в теорії та практиці дошкільної освіти з метою визначення змісту й особливостей формування досвіду, який обумовлює можливість здійснення управлінцями організаційної функції в контексті культури.

Виклад основного матеріалу. Результати аналізу спеціальної літератури свідчать, що адміністративно-господарській діяльності приділяється значна увага в теорії та практиці дошкільної освіти. Означену проблему розглядають В. Ізгаршева, Т. Сазонова, О. Лебедєва та ін.

Зміст роботи щодо відкриття нових дитячих садків, їх фінансування, проведення літніх оздоровчих заходів досліджують О. Демурова, Л. Островська.

В. Гербова, А. Давидчук, Т. Доронова розглядають адміністративно-господарську діяльність завідувача в старшій різновіковій групі малокомплектного дошкільного закладу. Автори пропонують ілюстрації із зображенням ігрового обладнання для групової кімнати й майданчика дитячого садка.

Зміст та особливості діяльності інспекторів і методистів обласних, районних, міських відділів дошкільної освіти щодо удосконалення мережі дошкільних закладів, створення їх матеріальної бази, оформлення, насичення обладнанням, організації оздоровчої роботи влітку, контролю за організацією й станом харчування дітей розкриває В. Калмикова.

О. Ашуркова пропонує досвід роботи відділу освіти й промислових відомств щодо вирішення актуальних проблем освіти дошкільнят: розширення мережі дитячих садків, ремонт будівель, придбання нових меблів, обладнання, організація літнього відпочинку дітей, їхнього харчування, покращення матеріальної бази дитячих садків тощо.

О. Князева, М. Маханьова пропонують перспективну модель діяльності дитячого садка, розкриваючи форми й засоби організації його роботи, шляхи вдосконалення діяльності в умовах економічної свободи. Автори намагаються допомогти управлінцям переглянути й по-новому оцінити фінансові можливості дошкільного закладу, виб-

рати основні напрями його розвитку, спектр послуг тощо.

У настільній книзі керівника дошкільного закладу Н. Дик визначає сучасні пріоритети організації освіти дошкільнят, пропонує поради щодо ведення адміністративно-господарської документації, висвітлює питання самостійної фінансової діяльності дитячого садка.

Ряд авторів (О. Смирнова, Г. Терентьева та ін.) приділяють увагу створенню санітарно-гігієнічних умов у дитячому садку.

Так, О. Смирнова висвітлює гігієнічні вимоги до земельної ділянки дошкільного закладу, до проектування й обладнання його приміщень, їх благоустрою й експлуатації, санітарного утримання; розкриває санітарно-гігієнічні умови здійснення виховного процесу, організації харчування дітей, загартування тощо.

На основі проведення гігієнічної оцінки одягу дітей Г. Терентьева пропонує в умовах дитячого садка слідкувати за його раціональністю; звертає увагу на те, що одяг, який не відповідає зовнішнім умовам, може викликати переохолодження або перегрівання; пропонує конкретні рекомендації щодо одягання за різної температури повітря.

У ряді робіт (С. Грачикова, Л. Дружиніна, Т. Кунько, К. Ладодота ін.) розглядаються питання організації раціонального харчування дітей у дошкільних закладах.

К. Ладодо, Л. Дружиніна також розкривають важливість, основні принципи та особливості організації раціонального харчування дошкільнят; обґрунтовують необхідність правильної кулінарної обробки продуктів, виконання санітарно-протиепідеміологічних вимог.

Для захисту керівників від необґрунтованих вимог з боку контролюючих органів С. Грачикова пропонує розробку пакету документів про стан організації харчування; подає схеми аналізу виконання норм витрат продуктів харчування на одну дитину на день, санітарного стану харчової комори, харчового блоку тощо.

Увага науковців та практиків (М. Альтшулер, К. Белая, Ю. Васильєв, О. Віфлеємський, О. Івакіна, О. Комарова, І. Полевой, М. - Поманський, Д. Растимешин, Л. Фалюшината ін.) приділяється також фінансуванню дошкільної освіти.

Так, І. Полевой пропонує таблиці для розрахунку заробітної плати за неповний місяць, грошової допомоги з причини тимчасової непрацездатності, за невикористану відпустку працівників дошкільних закладів тощо.

Висвітлюються питання фінансування дошкільної освіти (К. Беляя); оподаткування дошкільних закладів (О. Віфлеємський); різнорівневої оплати їхніх послуг (О. Івакіна); розподілу витрат на їх утримання між бюджетом і батьками (О. Комарова).

Розглядаються особливості роботи щодо складання кошторису дитячого садка, плану його фінансування, реалізації запланованого, аналізу звітності (М. Поманський). Пропонуються матеріали щодо оплати труда працівників шкіл та дошкільних закладів (Ю. Васильєв). Подається систематизований матеріал щодо нарахування й стягнення плати за утримання дітей у дитячому садку (М. Альтшулер).

Л. Фалюшина [5] досліджує ефективні шляхи виживання дитячих садків у складних економічних умовах. Вчена відзначає факт деградації системи суспільного дошкільного виховання, зумовлений зниженням платоспроможності населення й підвищенням оплати за послуги дошкільного закладу; зростанням вартості затрат на утримання дитячих садків, які часто нераціонально використовують ресурси; невмінням керівної системи суттєво контролювати й коригувати процеси, які відбуваються в дошкільній освіті; відсутністю ефективних технологій управління мікро- й макросистемами.

Дослідниця пропонує стратегію розвитку суспільної дошкільної освіти, яка полягає в проведенні глобального моніторингу щодо витрат бюджетних коштів, визначенні гнучких нормативів фінансування дошкільних закладів, регулюванні батьківської плати за послуги дитячого садка залежно від реальних витрат у розрахунку на одну дитину тощо.

Значна увага в теорії й практиці вітчизняної дошкільної освіти приділяється розробці та організації просторово-предметного середовища дошкільного закладу як важливого фактора розвитку дітей дошкільного віку.

Так, Г. Зоріна, К. Сергеева подають рекомендації щодо організації роботи дошкільного закладу відносно вибору проекту, обладнання ділянки, укомплектування меблями; пропонують пояснення до вибору проекту побудови приміщення дошкільного закладу, які доповнюються ілюстраціями; розглядають педагогічні та гігієнічні вимоги щодо меблів дитячого садка.

Висвітлюються вимоги до приміщення та ділянки сільського дитячого садка.

Р. Гайзакова, Т. Кострикiна розкривають значення архiтектури в естетичному вихованнi дошкiльникiв; розглядають принципи органiзацiї простору в примiщеннях дошкiльного закладу, роль кольору в його оформленнi, значення декоративного мистецтва в упорядкуваннi майданчикiв, шляхи пiдвищення ефективностi використання простору дитячого садка.

Ф. Гаджиєв придiляє увагу проектуванню дачних примiщень та дiлянок, особливостi якого обумовлюються завданнями, що вирiшуються пiд час перебування дiтей за мiстом протягом усього року.

Розкриваються питання обладнання та оформлення дошкiльних закладiв у сiльськiй мiсцевостi, зонування групових кiмнат, майданчикiв, органiзацiї лiкувально-профiлактичної допомоги дiтям, iхнього харчування (Л. Поздняк, А. Бондаренко, Л. Дружинiнa та iн.).

І. Воробйов, Л. Фiлатова розглядають проблему будiвництва примiщень дитячих садкiв за новими проектами, якi б вiдповiдали положенням концепцiї дошкiльного виховання та враховували специфiчностi Захiдного рeгiону України.

К. Єльникова подає характеристику рослин, необхiдних для озеленення дiлянки дошкiльного закладу (береза, дуб, акацiя тощо).

М. Литвинова зосереджує увагу на проблемi вибору оптимального варiанту фiзкультурного майданчика, планування комплексу його споруд, iх сумiсностi з iгровими майданчиками; розкриває вимоги до розмiщення й спорудження фiзкультурних споруд.

Роль предметного середовища в розвитку дiтей дошкiльного вiку вивчає Г. Пантелеєв. Учений дослiджує особливостi художньо-декоративного оформлення примiщень, визначає роль мистецтва в обладнаннi дитячих садкiв та особливостi використання образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва в оформленнi iнтер'єрiв.

Дослiдник також висвiтлює проблему естетики дiлянки дошкiльного закладу; розглядає естетичнi засоби її оформлення (ландшафт у рiзні пори року, обладнання, декоративне озеленення, твори мистецтва тощо) та педагогiчнi, оздоровчi, естетичнi вимоги до її обладнання; пропонує конкретнi рекомендацiї щодо упорядкування дiлянок для дiтей усiх вiкових груп, улаштування фiзкультурного майданчика, басейна, городу, ягiдника, майданчика з дорожнього руху.

Г. Зорiна-Тарасова пропонує результати наукових дослiджень щодо обладнання дошкiльних закладiв меблями; обґрунтовує зна-

чення правильного упорядкування меблями дитячих садків відповідно до завдань їхньої діяльності; розглядає особливості створення меблів для дошкільних закладів; пропонує інструкції щодо перевірки й обґрунтування габаритів меблів; розкриває правила правильного їх використання; окреслює шляхи їх подальшого удосконалення.

Г. Васильєва, Л. Бахтуріна, І. Кобітіна кодині із змістових аспектів роботи старшого вихователя розглядають особливості забезпечення педагогічного процесу необхідним обладнанням.

Досліджується роль вихователя в організації педагогічного процесу в дошкільному закладі (Р. Буре, Л. Курец, Л. Анікітіна).

Так, Р. Буре розглядає зміст діяльності вихователя як організатора й керівника у створенні умов для самостійної діяльності дітей. Л. Курец висвітлює особливості створення умов для виховання малят у групах раннього віку. Розкриваються особливості розміщення обладнання та організації зон з трудового виховання дошкільнят (Л. - Анікітіна), обладнання куточків природи в різних вікових групах.

Визначаються вимоги щодо підбору приладь та іграшок для різних видів діяльності дошкільників; розглядаються види іграшок, вимоги до них; подається перелік ігрових і будівельних матеріалів, конструкторів для дітей різних вікових груп.

Характеристику ігрового обладнання для групової кімнати й май даника в старшій різновіковій групі малокомплектного дитячого садка пропонують В. Гербова, А. Давидчук, Т. Доронова.

З метою забезпечення навчально-виховного процесу в дошкільних закладах Наказом МОН України вводиться в дію „Типовий перелік обов’язкового обладнання, навчально-наочних посібників та іграшок в дошкільних навчальних закладах” (друге видання, доповнене).

На необхідність оснащення предметного середовища дитячого садка відповідно до означеного документа вказується в методичних рекомендаціях щодо підбору та використання іграшок для дітей раннього віку в дитячих садках. Пропонується підбір іграшок для дітей першого року життя та дітей від одного до трьох років.

У рекомендаціях відзначається, що ігровий простір можна доповнювати специфічними додатковими матеріалами відповідно до певної варіативної програми, типу дошкільного закладу, пріоритетного напрямку його діяльності.

У документі увага акцентується на тому, що визначальним системоутворюючим чинником формування асортименту іграшок є ігрова діяльність, суть якої може змінюватися в процесі її розвитку. Педагогічна класифікація іграшок також є параметром, на основі якого формується система ігрових засобів.

Результати аналізу літературних джерел вказують на існування проблеми неякісних іграшок для дітей дошкільного віку.

Зазначається, що ринок наповнений іграми й іграшками, утому числі й імпортними, значна частина яких характеризується низькою якістю, сумнівним призначенням, що негативно впливає на психічне здоров'я дітей та на їхній розвиток. Появу в продажу таких ігор та іграшок ніхто не контролює. У зв'язку з цим вводиться обов'язкова психолого-педагогічна експертиза дитячих ігор та іграшок, визначаються завдання експертизи, критерії оцінки ігрового матеріалу.

Визнається утвердження стихійної практики оцінки ігор та іграшок без урахування сучасних психолого-педагогічних вимог. Відзначається ігнорування спрямованості ігрового матеріалу на розвиток дітей, забезпечення їх психологічного благополуччя, захисту від негативних впливів. Виходячи з цього, пропонуються заходи, які сприятимуть вирішенню зазначеної проблеми.

Р. Стеркіна пропонує порядок проведення психолого-педагогічної експертизи дитячих ігор та іграшок, подає методичні вказівки щодо їх експертизи, характеризує ігровий матеріал щодо його психолого-педагогічної цінності.

Таким чином, у радянський та сучасний періоди розвитку суспільства в теорії й практиці виховання дошкільнят простежується пильна увага до питань адміністративно-господарської роботи, створення матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, педагогічних умов розвитку дошкільної освіти.

Виключно важливою визнається проблема організації предметного та ігрового середовища, простору дитячого садка як важливого, ефективного фактора всебічного розвитку дітей дошкільного віку.

Разом з тим, з початком реформування дошкільної освіти (80-ті роки XX століття) учені, педагоги-практики, батьки починають усвідомлювати [3], що гасло-стереотип „Усе найкраще - дітям” залишається лише гаслом. Дошкільна освіта фінансується за „залишковим принципом”. Діти одержують „залишки від залишків”. Наслідки

економії на дитинстві в таких сферах, як забезпечення материнства, професійна підготовка та перепідготовка педагогічних кадрів, наочні приладдя та технічні засоби навчання, будівництво, пропаганда педагогічних і медичних знань, безпосередньо позначаються на стані фізичного й психічного благополуччя дитини, на можливості забезпечити наступність між різними віковими періодами її життя.

Тож визначається нагальна потреба відмовитися від „залишкового принципу” у фінансуванні дошкільної освіти та соціальному забезпеченні дітей дошкільного віку. Указується на необхідність серйозних змін середовища, що оточує дитину в дитячому садку.

Результати проведеного нами анкетування керівників дошкільних навчальних закладів підтвердили актуальність проблеми адміністративно-господарської діяльності у ДНЗ як засобу та результату культуровідповідного управління.

Управлінцям було запропоновано дати відповіді на запитання: У чому, на Вашу думку, заключаються особливості адміністративно-господарської роботи у ДНЗ за типом культуровідповідної моделі?; Як Ви розумієте зміст поняття „створення оптимальних умов розвитку сучасного дошкільного закладу”?; Чи вдається Вам створити оптимальні умови розвитку у дитячому садку, яким Ви керуєте? Яким чином?; У чому Ви вбачаєте ціннісно орієнтований зміст адміністративно-господарської діяльності у ДНЗ?; Чи змінилася сутність Вашої адміністративно-господарської роботи в умовах економічної свободи? Яким чином?

Результати аналізу відповідей дозволяють засвідчити недостатню усвідомленість керівниками змісту та особливостей адміністративно-господарської діяльності у контексті культури. У більшості відповідей не спостерігається особистісної орієнтації адміністративно-господарської роботи. Вказується на зростання труднощів щодо створення оптимальних умов розвитку дошкільного закладу в умовах економічної свободи. Констатується недостатня сформованість досвіду успішної реалізації культуровідповідної адміністративно-господарської діяльності.

Висновки і пропозиції. Таким чином, організаційна функція є однією із складових управлінської діяльності керівників дошкільної освіти. Її реалізація передбачає створення матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-педагогічних умов для функціонуван-

ня й розвитку дошкільної освіти, кожного дошкільного закладу, навчально-виховного процесу в дитячому садку. На створення вищезазначених умов спрямовується адміністративно-господарська діяльність управлінців.

У зв'язку з означеним виникає потреба вивчення стану проблеми адміністративно-господарської роботи в теорії та практиці дошкільної освіти з метою визначення змісту й особливостей формування досвіду, який обумовлює можливість здійснення управлінням організаційної функції в контексті культури.

Результати вивчення стану досліджуваного питання вказують на необхідність усвідомлення керівниками змісту та особливостей адміністративно-господарської діяльності у контексті культури та засвоєння вмінь щодо її успішної реалізації.

Важливим є набуття досвіду щодо створення та поліпшення матеріальної бази, здійснення фінансової діяльності, організації дитячого харчування, літніх оздоровчих заходів, підготовки дошкільного закладу до нового навчального року тощо.

Аналіз спеціальної літератури підтверджує необхідність формування досвіду організації діяльності дитячих садків в умовах економічної свободи, уміння переглядати та по-новому оцінювати фінансові можливості дитячих садків, визначати спектр послуг, які вони можуть надавати, раціонально перерозподіляти й витратити бюджетні кошти, ефективно використовувати кадровий потенціал тощо.

Актуальною проблемою сьогодення є визнання необхідності реалізації організаційної функції в контексті культури. У зв'язку з цим виключно важливим є розуміння необхідності зорієнтованості умов, що створюються в процесі адміністративно-господарської роботи, на задоволення потреб та інтересів дитини, реалізації ціннісно-орієнтованого змісту зазначеної діяльності, її підпорядкування меті фізичного й психологічного благополуччя дитини.

Необхідним є формування вміння в умовах сучасного кризового суспільства, дефіциту фінансування дошкільної освіти вирішувати проблему створення оптимальних умов розвитку дошкільної освіти за типом культуровідповідної моделі.

Тож вивчення проблеми формування досвіду майбутніх та чинних керівників дошкільної освіти щодо здійснення адміністративно-господарської діяльності в контексті культури ми вважаємо актуаль-

ним напрямом дослідження.

Реформування освіти в методологічному, змістовному, методичному та організаційному аспектах є потребою сучасного суспільства, вирішення якої дозволить якнайшвидше приєднатися до європейського науково-освітнього простору.

Література:

1. Бондаренко А. К. и др. *Заведующий дошкольным учреждением: пособие для зав. дошк. учреждениями* / А. К. Бондаренко, Л. В. Поздняк, В. И. Шкатулла. - М. : Просвещение, 1984. - 223 с., ил.

2 *Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інте-грації в європейський освітній простір // Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу: досвід впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у Тернопільському національному педагогічному університеті ім. В. Гнатюка. - Ч. 3 / За ред. В. В. Грубінка. - Тернопіль: Вид-во ТИПУ ім. В. Гнатюка, 2005. - С. 14.*

3. *Концепция дошкольного воспитания //Дошкольное воспитание. - 1989. - № 5. - С. 10 - 23.*

4. *Кравець В.П., Гоубінко В.В. Формування інноваційного освітнього середовища у педагогічному освітньому навчальному закладі в контексті завдань з реалізації принципів Болонського процесу // Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу: досвід впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у Тернопільському національному педагогічному університеті ім. В. Гнатюка. - Ч. 3 / За ред. В. В. Гзубінка. - Тернопіль: Вид-во ТИПУ ім. В. Гнатюка, 2005. - С. 14.*

5 *Фалюшина Л.И. Управление дошкольным образовательным учреждением: соврем, аспект / Фалюшина Л. И. - М.: Пед. о-во России, 2003. - 80 с.*

6. *Чумичева РМ. Управление качеством дошкольного образования /Чумичева РМ. - Ростов-на-Дону.: РГПУ, 2000. - 342 с.*